

DOI: <https://doi.org/10.71404/PPSS.2025.3.21>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ілля Володимирович БОЙКО,

*Науково-дослідний інститут публічного
права, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-4082-1923>*

Забезпечення соціальних прав і свобод українських військовослужбовців залишається надзвичайно актуальним питанням з 2014 року і зберігатиме своє значення у майбутньому. Військовослужбовці, виконуючи важливу місію щодо захисту суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України, мають бути надійно соціально захищені. Адже рівень соціального забезпечення прямо впливає на морально-психологічний стан особового складу, його бойову готовність і здатність ефективно виконувати службові обов'язки. Недостатній рівень реалізації соціальних прав і свобод призводить до зниження престижу військової служби. Водночас держава має право очікувати від військовослужбовців високої ефективності та самовідданості лише за умови гарантування їм повного обсягу соціальних прав і свобод [1].

Соціальний захист військовослужбовців забезпечує створення належних умов для проходження служби та сприяє стабільності соціально-економічного становища їхніх родин. Одним із важливих аспектів такого захисту виступає медичне забезпечення, що включає і надання реабілітаційної допомоги. Реабілітаційні послуги для поранених і травмованих військовослужбовців відіграють ключову роль у відновленні їхньої боєздатності та повноцінному поверненні до служби. Саме тому питання особливостей адміністративно-правового регулювання реабілітації військовослужбовців є надзвичайно актуальним і потребує детального наукового аналізу.

У жовтні 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив Воєнно-медичну доктрину України, яка стала ключовим нормативним актом для забезпечення права військовослужбовців та членів їхніх сімей на охорону здоров'я. Доктрина визначає основні принципи функціонування системи медичного забезпечення у військовій сфері, серед яких — персональна відповідальність командирів за життя і здоров'я підлеглих, постійний моніторинг забезпеченості Збройних Сил України медичними кадрами й ресурсами, а також своєчасне надання медичної допомоги і готовність до підтримки поранених у бойових умовах. Саме ці принципи стали основою організаційних рішень уряду та військово-медичних служб, особливо після початку повномасштабного вторгнення Росії [2].

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» регламентує основи військової служби, включаючи права та обов'язки військовослужбовців, порядок їх проходження служби, а також умови соціального захисту. Цей закон визначив механізми забезпечення прав військовослужбовців, а також забезпечив міри відповідальності та соціального забезпечення. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» також відіграє важливу роль у встановленні правових гарантій для військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, визначаючи їх статус, права на соціальні пільги, медичне обслуговування та реабілітацію. Цей закон, встановив механізми контролю за реалізацією прав ветеранів війни. Серед інших важливих нормативно-правових актів є України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей», який детально регулював соціальне забезпечення військовослужбовців, включаючи механізми надання пільг та компенсацій.

Аналізуючи законодавство, слід зазначити, що відповідно до абз. 26 ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я, реабілітаційна допомога визначається як діяльність фахівців у сфері охорони здоров'я, спрямована на проведення комплексу заходів для оптимізації функціонування осіб, які мають або можуть мати обмеження у повсякденному житті. Надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям є суттєвим етапом відновлення їхнього здоров'я після поранень. При цьому правові засади та умови направлення військовослужбовців на медико-психологічну реабілітацію визначені у ст. 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (Закон № 2011-XII) [3].

Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», громадяни, які призиваються на військову службу в особливий період, обов'язково проходять медичний огляд у встановленому порядку [4]. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» визначає правові засади надання медичних послуг, у тому числі військовослужбовцям, і гарантує право кожного громадянина на безоплатну медичну допомогу у державних і комунальних закладах, зокрема екстрену, первинну, спеціалізовану та паліативну допомогу. Медична допомога може надаватися за місцем перебування пацієнта, в амбулаторії, денному чи стаціонарному стаціонарі [5].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» гарантує військовим право на охорону здоров'я та медичну допомогу шляхом створення належних санітарно-гігієнічних умов служби, побуту та впровадження системи заходів для зниження впливу небезпечних чинників військової служби. Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, залучені до зборів, мають право на безоплатне отримання кваліфікованої медичної допомоги у військово-медичних закладах [6].

Розвиток військової охорони здоров'я та медичного забезпечення оборонного сектору України визначається необхідністю забезпечення високого рівня збереження життя й зміцнення здоров'я військовослужбовців, а також підвищення їхньої здатності до виконання службових обов'язків у складних умовах бойових дій. Основними напрямками перспективного розвитку цієї сфери є розбудова інтегрованої медичної системи, орієнтованої на профілактику, своєчасне виявлення та лікування поранень, захворювань і травм, а також на ефективне відновлення працездатності та боєздатності особового складу. Сучасні українські дослідження у сфері військової медицини підкреслюють необхідність впровадження міжнародних стандартів та тісної інтеграції військової і цивільної медичних систем. Аналіз звітів Міністерства оборони України та Національної академії медичних наук свідчить про актуальність системного реформування військової медицини із врахуванням стандартів НАТО. Це, зокрема, стосується вдосконалення протоколів надання медичної допомоги безпосередньо на полі бою, а також модернізації матеріально-технічної бази військових медичних закладів для підвищення якості та ефективності медичного забезпечення військовослужбовців [7].

Проведення реформи та розвиток військового співробітництва мають ключове значення для досягнення стратегічної мети України щодо євроатлантичної інтеграції. Поступове впровадження стандартів і процедур НАТО сприяє підвищенню взаємосумісності між Збройними Силами України та силами Альянсу, зокрема через реалізацію партнерських цілей і впровадження механізмів реагування на кризові ситуації під егідою НАТО. У сучасній військовій системі медичного забезпечення дедалі більш актуальною стає необхідність уніфікації процедур, принципів і стандартів медичного забезпечення ЗСУ з відповідними стандартами Північноатлантичного альянсу. Водночас наголошується, що ефективне використання досвіду НАТО має базуватися не на механічному копіюванні, а на критичному аналізі, узагальненні та адаптації до специфіки ЗСУ, особливостей національної системи медичного забезпечення, політичної ситуації та економічних можливостей України [8].

В умовах воєнного стану та тривалого збройного протистояння з росією модернізація системи медичного забезпечення військовослужбовців стає критично важливою для національної безпеки. Підвищення ефективності військової медицини вимагає цілісного реформування, яке охоплює оновлення нормативно-правової бази, оптимізацію організаційної структури, модернізацію матеріально-технічної інфраструктури та підвищення кадрової спроможності. Особливої уваги потребують вдосконалення логістики та механізмів медичної евакуації, впровадження сучасних стандартів НАТО, розширення мережі мобільних шпиталів і польових госпіталів, а також розвиток системи професійної підготовки військових медиків і спеціалістів з психологічної реабілітації. Не менш важливим є

налагодження ефективної співпраці між військовим і цивільним секторами охорони здоров'я, що дозволяє залучати додаткові ресурси, спрощувати взаємодію медичних закладів і покращувати якість допомоги. Окремим завданням є удосконалення державних закупівель для своєчасного забезпечення сучасними ліками, обладнанням та засобами тактичної медицини. Комплексна реалізація цих напрямів створить підґрунтя для суттєвого підвищення якості та доступності медичних послуг для військовослужбовців в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Машіка П. Право військовослужбовців та ветеранів війни на охорону здоров'я та медичну допомогу в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. Випуск 77: частина 2. 2023. С.86-91. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.14>
2. Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 р. № 910. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2018-п#Text> .
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 1 липня 2022 року № 2347-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20>
6. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
7. Орлик В. І. Державне регулювання медичного забезпечення військовослужбовців в Україні: виклики та напрями реформування. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2025. № 2 (45), С.36-43 DOI <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-2.5>
8. Бадюк М. І., Ковида Д. В., Микита О. О Нормативно-правова база медичного забезпечення Збройних сил України в умовах запровадження стандартів НАТО. *Естрена медицина: від науки до практики*. 2017. № 2 (23) С.11-20